تۆ

و

قورئان

له مانگی ڕەمەزاندا

وەرگێڕانی بەدەست کاریەوە

ماموستا دارا جبار

پێداچوونەوەی

ماموستا عدنان بارام

==============================

سایتی بەهەشت

www.ba8.org

هەمیشە لەگەڵمان بن بۆ بەرهەمی نوێ

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين ، والصلاة والسلام على رسول الله الأمين وعلى آله وأصحابه أجمعين ... أما بعد .

قورئانی پیرۆز ئەو کتێبەی خوای گەورەیە کە بە پارێزگاری خوا پارێزراوە ، لە هەموو دەستکاری و گۆڕان و چەوەشەکاریەك ، یان لە هەموو زیادکرکردن و کەم کردنێك ، خوای گەورە دەفەرمووێت : ﴿ إِنَّا نَحۡنُ نَزَّلۡنَا ٱلذِّكۡرَ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ٩ ﴾

(سورة الحجر : ٩) ، **واتە : بەڕاستی ئێمە خۆمان قورئانمان دابەزاندووە و خۆشمان دەیپارێزین .**

وە ئەم قورئانە دوایین کتێبێکە کە خوای گەورە دایبەزاندووە بۆ مرۆڤ ، چاکترینیانە و باڵادەستیشە بەسەر هەموویاندا ، خوای گەورە دەفەرمووێت :

﴿ وَأَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ بِٱلۡحَقِّ مُصَدِّقٗا لِّمَا بَيۡنَ يَدَيۡهِ مِنَ ٱلۡكِتَٰبِ وَمُهَيۡمِنًا عَلَيۡهِۖ ﴾

(المائـــدة : ٤٨) . **واتە : ئێمە قورئانمان بۆ تۆ . ئەی محمد ﷺ . دابەزاندووە ، بە ڕاستی کە هیچ گومانێکی تێدا نیە کە لە لایەن خواوەیە ، وە ڕاستی و دروستی کتێبەکانی پێش خۆیشی دیاری دەکات کە باسی قورئانی تێدا کراوە ، و ئەم قورئانەش چاودێری و دادوەرە بەسەر کتێبەکانی پێشو .**

کە بەڕاستی گەورەترین موعجیزەیە ، و هیدایەتێکی گەورەیە بۆ خەڵکی ، ﴿ الٓرۚ كِتَٰبٌ أَنزَلۡنَٰهُ إِلَيۡكَ لِتُخۡرِجَ ٱلنَّاسَ مِنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ بِإِذۡنِ رَبِّهِمۡ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡحَمِيدِ ١ ﴾ (إبراهيم : ١) ، **واتە : ئەم قورئانە کتێبێکە دامانبەزاندووە بۆ تۆ ئەی محمد ﷺ بۆ ئەوەی خەڵکی لە تاریکایەکانی هاوەڵ بڕیاردان و نەفامی دەربهێنیت و بەرەو ڕووناکی و نوری ئیمان بەویستی خوای باڵادەست و سوپاس کراو .**

هەرکەسێك گوفتاری قورئان بێت ئەوە ڕاست دەڵێت ، و هەر کەسێك ئیشی پێ بکات پاداشتی دەدرێتەوە ، وە هەر کەسێکیش بانگەشەی بۆ بکات ئەوا ڕێنموویی کراوە بۆ سەر ڕاستە ڕێگای خوای پەروەردگار ، وە بەڕاستی ئەم قورئانە ڕاست کەرەوەی خوڕەوشت و ڕێکخەری ژیانە ، وە هەر کەسێك دەستی پێوە بگرێت ئەوا دەستی گرتوە بە پەتێك کە هەرگیز نا پچڕێت .

بۆیە هیچ سەیر وسەمەرە نیە ئەگەر خوێندنەوەی لە چاکترین کردەوە چاکەکان بێت ، و خوێندنەوە و تێڕامان و بیر کردنەوە لە ماناکەی لە گەورەترین نزیك بوونەوەکان بێت لەخوای گەورە . ئەوتە خوای باڵادەســت دەفــەرمووێ : ﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَتۡلُونَ كِتَٰبَ ٱللَّهِ وَأَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَنفَقُواْ مِمَّا رَزَقۡنَٰهُمۡ سِرّٗا وَعَلَانِيَةٗ يَرۡجُونَ تِجَٰرَةٗ لَّن تَبُورَ ٢٩ ﴾ (سورة فاطر : ٢٩) ، **واتە : بەڕاستی ئەوانەی کەوا کتێبی خوا (قورئان) دەخوێننەوە و نوێژەکانیان بە جوانی ئەنجام دەدەن و دەبەخشن لە پێناوی خوادا بە پەنهانی و ئاشکرا خوازیاری بازرگانیەکن کە هەرگیز بە فیڕۆ ناچێت .**

وە بە خوێندنەوەی قورئان و تێڕامان لە ئایەتەکانی و بیرکردنەوە لە واتاکەی ئارامی دادەبەزێت بەسەردا و ڕەحمەت دایدەپۆشێت ، و فریشتەکانی خوا ئامادەی دەبن ، خوای گەورە خۆی باسی بەندە

چاكە كارەكانی دەكات لە لای فریشتەكانی ، ئەوەیە پێغەمبەری ئازیزمان ﷺ لە فەرموودەیەكدا دەفەرمووێ : " وما اجتمع قوم في بيت من بيوت الله ، يتلون كتاب الله ، ويتدارسونه بينهم إلا نزلت عليهم السكينة ، و غشيتهم الرحمة ، وحفتهم الملائكة وذكرهم الله فيمن عندة " (رواه مسلم) . واتە : هیچ كۆمەڵە كەسێك لەماڵێك لە ماڵەكانی خوا كۆ نابنەوە بۆ خوێندنەوەی قورئان و لە نێوان خۆیاندا باسی دەكەن ئیللا ئارامییان بەسەردا دادەبەزێت ، و ڕەحمەت دایاندەپۆشێت ، وفریشتەكان دەورەیان دەدەن ، و خوای گەورەش لای فریشتەكان باسیان دەكات .

بەڕاستی هیچ زیكرێك نیە ئەو پاداشتەی هەبێت وەكو قورئانی پیرۆز هەیەتی ، چونكە ئەو كەسەی كە قورئان دەخوێنێت هەموو پیتێك كە دەیخوێنێت حەسەنەیەك (چاكەیكی) بۆ دەنوسرێت ، وە هەر چاكەیەكیش بە (دە) ئەوەندەیەتی ، ئەوەتا پێغەمبەری ئازیزمان ﷺ دەفەرمووێت : " مَنْ قَرَأَ حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ فَلَهُ بِهِ حَسَنَةٌ ، وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا ، لاَ أَقُولُ : ﴿الٓمٓ﴾ حَرْفٌ ، وَلَكِنْ أَلِفٌ حَرْفٌ وَلاَمٌ حَرْفٌ وَمِيمٌ حَرْفٌ " (صحيح الجامع الصغير برقم : ٦٤٦٩)

واتە : هەركەسێك پیتێك لە قورئانی پیرۆز بخوێنێت ، بە هەموو پیتێكی چاكەیەكی بۆ دەنووسرێت ، چاكەی لە لای خوای پەروەردگار بە دە ئەوەندەی خۆیەتی و چەند جار دەكرێتەوە ، ناڵێم ﴿الٓمٓ﴾ بە پیتێك دەژمێردرێت ، بەڵكو ﴿ أَلِف﴾ بە تەنها پیتێكە و ﴿ لَام ﴾ یش پیتێكە ، و ﴿ مِيم ﴾ یش پیتێكە .

وە قورئان ڕێبەری خوێنەرەكەیەتی لە قیامەتدا بەرەو تاجی كەرامەت ڕەزامەندی خوای گەورە ، وەكو لەو فەرموودەیەدا هاتووە كە (أبو هريرة) ﵁ بۆمان دەگێڕێتەوە لە پێغەمبەری خواوە ﷺ " يجيء صاحب القرآن يوم القيامة ، فيقول القرآن : يا رب حله ، فيلبس تاج الكرامة ، ثم يقول : يا رب زده ، فيلبس حلة الكرامة ، ثم يقول : يا رب ارض عنه ، فيرضى عنه ، فيقال له اقرأ وارق ويزداد بكل آية حسنة " (صححه الألباني في صحيح الترغيب والترهيب : ١٤٢٥) واتە : خاوەنی قورئان دێت لە ڕۆژی قیامەتدا ، قورئان دەڵێت : ئەی خوایە بیپۆشە ، ئەو كاتە تاجی كەرامەتی دەكرێتە سەر ، و ئینجا دەڵێت : ئەی خوایە زیادی بكە ، ئینجا پۆشاكی كەرامەتی لەبەر دەكرێت ، ئینجا دەڵێت : ئەی خوایە لێی ڕازی بە ، و پێی دەوترێت : بخوێنە و بەرزبەرەوە ، بە هەموو ئایەتێك كە دەیخوێنێت چاكەیەك (حسنة) یەك زیاد دەكرێت .

مانگی قورئان : مانگی ڕەمەزان مانگی قورئانە ، خوای گەورە دەفەرمووێت :

﴿ شَهۡرُ رَمَضَانَ ٱلَّذِيٓ أُنزِلَ فِيهِ ٱلۡقُرۡءَانُ هُدٗى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَٰتٖ مِّنَ ٱلۡهُدَىٰ وَٱلۡفُرۡقَانِۚ ﴾ (البقرة : ١٨٥) ، واتە : مانگی ڕەمەزان ئەو مانگەیە كە قورئانی تێدا دابەزیوە ، هیدایەتە بۆ خەڵكی و بەڵگەی تێدایە بۆ ڕێنموویی خەڵكی و جیاكردنەوەی حەق و ڕاستی لە ناڕاستی .

وە قورئان ووتەی خوای گەورەیە بۆیە هەركەسێك بیەوێت لەگەڵ خوای گەورەدا گفتو گۆ بكات ئەوا با قورئان بخوێنێت ، بە ڕاستی موسڵمان هەر جارێك قورئان بخوێنێت دواتر بگەڕێتەوە بۆ سەری جارێكی تر ئەوا زۆر بە پەرۆشەوە دەگەڕێتەوە بۆ لای ، و هەرگیز خوێنەری قورئان لێی بێزار نابێت ، و هەر كەسێك ئارامی دڵی دەوێت ئەوا با قورئان بخوێنێت ، و هەر كەسێك خشوعی و گەڕانەوەی بۆ لای خوا

دەوێت ئەوا با قورئان بخوێنێت ، چونکە خوای گەورە دەفەرموویت : ﴿ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ ﴿٢٨﴾ ﴾ (الرعد : ٢٨) ، واتە : بەڕاستی تەنها بە یادی خوا دڵەکان ئارام دەبن .

وە خوێندنی قورئانی پیرۆزیش لە یادی خوایە ، وە فەرموودەکانی پێغەمبەری ﷺ دەربارەی خوێندنەوەی قورئان گەلێك زۆرن ، لەوانە : پێغەمبەر ﷺ دەفەرموویت : " الصيام والقرآن يشفعان للعبد يوم القيامة ، يقول الصيام : أي رب إني منعته الطعام والشهوات بالنهار ، فشفعني فيه ، يقول القرآن : رب منعته النوم بالليل ، فشفعني فيه ، فيشفعان " (صححه الألباني في صحيح الجامع : ٣٨٨٢) ، واتە : بۆ بەندەکانی خوا لە ڕۆژی قیامەتدا ، ڕۆژوو دەڵێت : ئەی خوایە ! من ڕێگربووم لە خواردن و شەهوەتی داوات لێدەکەم تکام قەبووڵ بکە ، و قورئانیش دەڵێت : خوایە من ڕێگربووم لە خەوتنی لە شەودا تکام قەبووڵ بکە ، فەرمووی : خوای گەورەش تکایان قەبووڵ دەکات و لێی خۆش دەبێت .

هەروەها پێغەمبەر ﷺ دەفەرموویت : " اقرءوا القرآن فإنه يأتي يوم القيامة شفيعا لأصحابه " (رواه مسلم) واتە : قورئان بخوێنن ، چونکە لە ڕۆژی قیامەتدا تکاکارە بۆ خاوەنەکانی .

هەروەها پێغەمبەر ﷺ دەفەرموویت : " خيركم من تعلم القرآن وعلمه " (رواه البخاري) ، واتە : چاکترینتان ئەوانەن کە قورئان فێر دەبن و فێری کەسانی تریش دەکەن .

وە ئەو قورئان خوێنەی کە بەڕاستی و دروستی قورئان دەخوێنێت پلەو پایەیەکی بەرز و گەورەی هەیە لای خوای گەورە ، چونکە ئەو کەسە لەگەڵ فریشتە نزیکەکانە ، وە ئەو کەسەش کە قورئان دەخوێنێت قورس و ناڕەحەتە لەسەر زمانی و خوێندنەوەی ئاسان نیە بۆی ، ئەوە دووجار پاداشتی هەیە لای خوا ، وە ئەمەش چاکەیەکی گەورەیە ، ئەمەش لە دەقی ئەم فەرموودەیەی پێغەمبەری خوادا ﷺ هاتووە کە دەفەرمووێ : " الماهر بالقرآن مع السفرة الكرام البررة والذي يقرأ القرآن ويتتعتع فيه وهو عليه شاق له أجران " (متفق علية) ، واتە : ئەوەی قورئان بە دروستی و جوانی دەخوێنێتەوە ئەوە لەگەڵ فریشتە بەڕێزەکانی خوادایە . ئەو فریشتانەن کە سەفیرن لە نێوان خوای گەورە و بەندەکانی ، و ئەوەی کە قورئان دەخوێنێت و دەوەستێت تیایدا و قورسە لەسەر زمانی ئەو کەسە دوو پاداشتی هەیە .

وە هەتاکو موسڵمان زیاتر قورئان بخوێنێت ، و زیاتر قورئانی لەبەر بێت پلەو پایەی بەرزترە لە ڕۆژی قیامەتدا ، هەروەکو پێغەمبەری ئازیزمان ﷺ دەفەرموویت : " اقرأ وارتق ورتل كما كنت ترتل في الدنيا فإن منزلتك عند آخر آية (كنت) تقرأ بها "

(صححه الألباني في السلسلة الصحيحة : ٢٢٤٠) ، واتە : بە قورئان خوێن دەوترێت : بخوێنەو بەرزبەرەوە ، بە ڕاستی شوێن و پلەت لەلای کۆتا ئایەتێکە کە دەیخوێنیت.

بۆیە پێویستە لەسەر موسڵمان هەوڵ بدات زیاتر قورئانی پیرۆز بخوێنێت ، و ویردێکی ڕۆژانە بۆ خۆی دابنێت لە قورئان خوێندن ، بۆ ئەوەی بگاتە پاداشتی گەورەی خوای پەروەردگار . وە لە (ابن عباس) ەوە رضي الله عنه فەرموویەتی : پێغەمبەری خوا ﷺ بەخشندەترین کەس بووە ، و بەخشندەیەکەی لە ڕەمەزاندا زیاتر دەبوو کاتێك کە (جبريل) دەهاتە خزمەتی ، وە هەموو شەوێکی ڕەمەزانیش (جبريل) دەهاتە

خزمەتی و قورئانی پێ دەووت ، بۆیە پێغەمبەری خوا ﷺ بەخشندەتر دەبوو بەخێر و (صــدقة) لەو بایەی کە هەڵدەکات (متفق علیه) .

ئیمامی النووي . ڕەحمەتی خوای لێبێت . دەفەرمووێت : بەڕاستی ئەو حوکمانەی لەم فەرموودەیە وەردەگیرێت ئەوەیە : سوننەت بوونی خوێندن و فێربوونی قورئانە لەم مانگە پیرۆزەدا .

وە پیاو چاکانی پێشوو ـــ خوایان لێ ڕازی بێت ـــ خۆیان بە خوێندنی قورئان و تێگەیشتن لە ئایەتەکانی زیاتر سەر قاڵ دەکرد لە مانگی ڕەمەزاندا ، زیاتر لە مانگەکانی تر ، چونکە ئەم مانگە مانگی قورئانە وەك خوای گەورە دەفەرمووێت : ﴿ شَهۡرُ رَمَضَانَ ٱلَّذِيٓ أُنزِلَ فِيهِ ٱلۡقُرۡءَانُ ﴾ (البقــرة : ١٨٥) ، واتە : مانگی ڕەمەزان ئەو مانگەیە کە قورئانی تیادا دابەزیوە .... .

وە بەڕاستی خاوەن قورئان لەبەندە تایبەتەکانی خوای گەورەیە ، و سەیرکردنی ووشەکانی قورئان (المصحف) هۆکارێکە بۆ دەستەبەرکردنی خۆشەویستی خوا هەروەك لە پێغەمبەری خواوە ﷺ جێگیر بوە کە فەرموویەتی : " من سره أن يحب الله ورسوله فليقرأ في المصحف " (حسنه الألباني في السلسلة الصحيحة : ٢٣٤٢) ، واتە : هەر کەسێك پێی خۆش بێت خوا و پێغەمبەرەکەی ﷺ خۆش بوێت ئەوا با لە قورئان (مصحف) بخوێنێت .

وە سونەتیش وایە کە تەواوکردنی (خـــتم) ی قورئان لەسێ ڕۆژ کەمتر نەبێت بۆ ئەوەی بەندەی موسڵمان بتوانێت لە گوفتاری خوای گەورە تێ بگات ، خوای گەورە دەفەرمووێت : ﴿ كِتَٰبٌ أَنزَلۡنَٰهُ إِلَيۡكَ مُبَٰرَكٞ لِّيَدَّبَّرُوٓاْ ءَايَٰتِهِۦ وَلِيَتَذَكَّرَ أُوْلُواْ ٱلۡأَلۡبَٰبِ ٢٩ ﴾ (ص : ٢٩) ، واتە : ئەم کتێبەمان کە قورئانە بۆ دابەزاندوویت کە موبارەك و پیرۆزە بۆ ئەوەی لە ئایەتەکانی بیر بکەنەوە و تێبفکرێن .

وە پەند و عیبرەت وەرگرتن بەوە نیە کە چەند جار قورئان (خــتم) دەکەیت ، بەڵکو پەند و عیبرەت بەوەیە کە لەگەڵ زۆر خوێندنی قورئاندا هەوڵ بدەیت بۆ تێگەیشتن لە ئایەتەکانی و ئیش کردن بە فەرمانەکانی ، بۆ ئەوەی نەبین لەو کەسانەی کە خوای گەورە دەربارەیان دەفەرمووێت : ﴿ وَمِنۡهُمۡ أُمِّيُّونَ لَا يَعۡلَمُونَ ٱلۡكِتَٰبَ إِلَّآ أَمَانِيَّ وَإِنۡ هُمۡ إِلَّا يَظُنُّونَ ٧٨ ﴾ (البقرة : ٧٨) .

هەروەکو شێخی ئیسلام . ابن تیمیە . ڕەحمەتی خوای لێبێت . دەفەرمووێت : ((خوێندنەوەیەك کە هیچ تێگەیشتنی لەگەڵدا نیە)) .

وە بەڕاستی (ابن مسعود) رضي الله عنه ڕاستی فەرمووە کاتێك دەڵێت : ((ئەو قورئانە مەخوێنن وەکو چۆن شیعر دەخوێنن ، وە پەخش و بڵاوی مەکەن وەکو چۆن خورمای خراپ پەخش و بڵاو دەکەنەوە ، بەڵکو لای باسە سەرسوڕهێنەرەکانی بوەستن ، و دڵەکانی پێ بێننە جۆش ، و هەموو مەبەستی کەسێکتان ئەوە نەبێت کە سورەتەکە تەواو بکات !)) .

لەحەوت ڕۆژدا : (عبدالله) ی کوڕی (مسعود) ﷺ دەفەرمووێت : ((قورئان نەخوێندرێت لەسێ ڕۆژ کەمتر ، قورئان لە حەوت ڕۆژدا بخوێنن ، و بۆ ئەوەی پیاو پارێزگاری بکات لە خوێندنەوەی ڕۆژانەوەی خۆی)) .

وە لە (أبي) ی کوڕی (کعب) ﷺ فەررموویەتی : ((بەڕاستی ئێمە قورئان لە هەشت ڕۆژدا دەخوێنین ، و (أبـو عبید) لە کتێبی (فضائل القران) دا لە (ابن مسعود) ەوە ﷺ دەگێڕێتەوە کە جگە لە ڕەمەزان لە (جمعـة) ەوە بۆ ئەو (جمعـة) قورئانی خەتم دەکرد ، وە (الطـبراني) ش لە (ابـن مـسعود) ەوە ﷺ دەگێڕێتەوە کە لە سێ ڕۆژدا قورئانی (خەتم) دەکرد .

وە دەڵێن کە خەلیفەی سێیەم ــ عثمان بن عفان – خوای لێ ڕازی بێت ــ لە شەوی (جمعـة) دا دەستی دەکرد بە (ختم) ەوە لە سورەتی (البقرة) تاکو (المائدة) ی دەخوێند ، و لە (یوسف) ەوە تاکو (مريم) و لە (طه) وە هەتاکو (طسم موسی و فرعون القصص) ، و لە (العنکبوت) ەوە هەتاکو (ص) ، و لـە (تنزيل) ەوە هەتـاکو (الرحمن) و ئینجا (ختم) ی دەکرد . واتە : لە شەوی (جمعـة) دەستی پێ دەکرد و لە شەوی پێنج شەمە (ختم) ی دەکرد .

وە (الحافظ) . ڕەحمەتی خوای لێبێت . دەڵێت : (ابن أبو داود) ڕیوایەتی کردووە بە (أسانيد صحيحة) لە (عثمان و ابن مسعود و تميم الداری) ەوە ﷺ کـە ئەمـانە هەموویان لە حەوت ڕۆژدا قورئانیان (خەتم) کردووە .

وە (أبو عبيد) ڕیوایەتی کردووە کە (إبراهيم) لە حەوت ڕۆژدا قورئانی (خەتم) دەکرد .

وە ئیمامی مالك . ڕەحمەتی خوای لێبێت . ئەگەر چووبایە ناو مانگی ڕەمەزانەوە کتێبەکانی دادەخست و قورئانەکەی دەگرت بەدەستەوە ، وفەتوای نەدەدا ووەڵامی پرسیاری خەڵکی نەدەدایەوە ودەیفەرموو : ئەمە مانگی ڕەمەزانە ، ئەمە مانگی قورئانە ، وە لە مزگەوت دەمایەوە هەتاکو ڕەمەزان کۆتایی دەهات .

وە ئیمامی (أحمد) . ڕەحمەتی خوای لێبێت . کە بەناوبانگە بە پشت هەڵکردنی لە دونیا و لە پەرستشدا (طاعة ــ عبادة) و ئیمامی (أهل السنة) ئەگەر ڕەمەزان بهاتبایەت دەچووە مزگەوتەوە و تیایدا دەمایەوە ، و داوای لێ خۆش بوونی دەکرد و تەسبیحاتی خوای دەکرد ، هەر کاتێك دەست نوێژی بشکایەت دەست نوێژی تازە دەکردەوە و نەدەگەڕایەوە بۆ ماڵەکەی بۆ شتێکی زۆر پێویست نەبێت لە خواردن یان خواردنەوە یان خەوتن بەم شێوەیە دەمایەوە هەتاکو ڕەمەزان کۆتایی دەهات ، ئینجا بەخەڵکی دەوت : ئەمە ئەو مانگەیە کە تاوانەکان دەسڕێتەوە ، نامانەوێت وەکو مانگەکانی تر بێت لە تاوان و گوناه .

وصلى الله وسلم وبارك علي سيدنا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين